

حل مساله کوتاهترین مسیر در صورت همبستگی بین هزینه یالها با استفاده از بازی بین اتماتاهای یادگیر

محمد رضا میدبی

آزمایشگاه سیستمهای نرم افزاری، دانشکده مهندسی کامپیوتر و فناوری
اطلاعات، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران، ایران

mmeybodi@aut.ac.ir

اصغر قربانی

آزمایشگاه سیستمهای نرم افزاری، دانشکده مهندسی کامپیوتر و فناوری
اطلاعات، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران، ایران

aghorbani@aut.ac.ir

تصادفی، گراف هایی که وزن یالها متغیرهای تصادفی باشند، از کارایی بالای برخوردار نیستند. بهمین دلیل برای حل مسأله کوتاهترین مسیر در گرافهای تصادفی الگوریتم های طراحی شده اند. فرانک^۷ [۵] نخستین کسی بود که مطالعه شبکه های تصادفی را آغاز کرد. در اینگونه روشها لازم است که توزیع احتمالی وزنهای یالهای گراف از پیش مشخص باشد، در صورتی که در بسیاری از محیطهای واقعی توزیع احتمال یالها از پیش مشخص نمی باشد. برای گرافهای تصادفی در شرایطی که در شرایطی که وزن یالها از قبل شناخته شده نیست و یا اطلاعات کاملی درباره انها در دسترس نمی باشد تا کنون^۴ الگوریتم مبتنی بر اتماتاهای یادگیر برای حل مسأله یافتن کوتاهترین مسیر گزارش شده است. اولین الگوریتم توسط میدبی-بیگی [۶] ارائه شده است که برای حل مسأله یافتن کوتاهترین مسیر بین دو گره در گرافهای تصادفی مورد استفاده قرار گرفته است. نسخه های اصلاح شده این الگوریتم در [۷-۹] گزارش شده است. دومین الگوریتم که توسط میسرآ-امن ارائه شده است برای یافتن کوتاهترین مسیر بین یک مبدأ و دیگر گره های گراف در یک گراف تصادفی طراحی شده است [۱۰]. سومین الگوریتم نیز توسط میسرآ-امن ارائه شده است که میتواند برای یافتن کوتاهترین مسیر بین تمام چفت گره های گراف در یک گراف تصادفی استفاده شود [۱۱]. در [۱۲] یک الگوریتم مبتنی بر بازی بین اتماتاهای یادگیر برای یافتن کوتاهترین مسیر بین یک مبدأ و دیگر گره ها در یک گراف تصادفی ارائه شده است.

در مدل های فوق فرض بر این است هزینه یالها در گراف مستقل از یکدیگر می باشد. در بسیاری از کاربردهای واقعی هزینه یالها کاملاً مستقل از هم نمی باشد و با تغییر ترافیک در یک قسمت از شبکه، ترافیک در قسمتهای مجاور نیز تغییر پیدا میکند. مساله کوتاهترین مسیر احتمالی با یالهای همبسته برای اولین بار توسط بارتون^۸ [۱۳,۱۴] و پس از آن توسط والر^۹ و زیلیاسکوپولس^{۱۰} [۱۵] و فن^{۱۱} [۱۶,۱۷] مورد بررسی قرار گرفت. فن در [۱۶] مسأله یافتن کوتاهترین مسیر در گراف های تصادفی با یالهای همبسته در شرایطی که هر یال در یکی از دو حالت ازدحام و بدون ازدحام ممکن است قرار گیرد و در عین حال

چکیده: در اکثر مطالعاتی که در زمینه پیدا کردن کوتاهترین مسیر در گرافهای تصادفی انجام شده است فرض می شود که هزینه یالها مستقل از همیگر هستند که این فرض در بسیاری از موارد فرض صحیح نمی باشد چرا که ممکن است تغییر ترافیک در یک قسمت از شبکه ناشی از تغییر ترافیک در قسمتهای مجاور آن باشد. مساله پیدا کردن کوتاهترین مسیر احتمالی با یالهای همبسته در شرایطی که توزیعهای احتمالی وزن یالها از قبل مشخص است برای اولین بار توسط بارتون^۱ و پس از آن توسط والر^۲ و زیلیاسکوپولس^۳ و فن^۴ مورد بررسی قرار گرفت و الگوریتم هایی جهت حل آن پیشنهاد گردید. در این مقاله برای اولین بار الگوریتمی برای حل مساله کوتاهترین مسیر گرافهای تصادفی در شرایطی که همبستگی مابین هزینه یالها وجود دارد^۵ (SSPCL) و همچنین توزیعهای احتمالی وزن یالها از قبل شناخته شده نیست پیشنهاد میگردد. در الگوریتم پیشنهادی از بازی بین اتماتاهای یادگیر برای پیدا کردن کوتاهترین مسیر بین یک گره و دیگر گره های گراف استفاده میشود. الگوریتم پیشنهادی سعی میکند با حداقل تعداد نمونه گیری از یالهای گراف تصادفی درخت کوتاهترین مسیر را برای یک گره ریشه مشخص پیدا نماید.

واژه های کلیدی: کوتاهترین مسیر، گرافهای تصادفی، اتماتاهای یادگیر، بازی اتماتاهای یادگیر، همبستگی

۱- مقدمه

برای حل مسأله کوتاهترین مسیر در گرافهای قطعی، که وزن یالها در آنها مقادیر مستقل، ثابت و از پیش تعیین شده ای هستند، الگوریتم های متفاوتی با زمان چندجمله ای، نظری دایجسترا و فلویدوارشاو وجود دارد. اما این الگوریتمها در صورتی که وزن یالها به صورت پویا تغییر کنند قادر به یافتن راه حل بهینه نمیباشند زیرا با کوچکترین تغییری در گراف، کل گراف مجدداً بایستی بررسی شود. بدین جهت الگوریتم هایی برای مسائل کوتاهترین مسیر در گرافهای پویا، گرافهایی که وزن یالها و یا ساختار گراف در طی زمان بطور پویا تغییر کنند، مطرح شده اند [۱-۴]. این الگوریتمها نیز برای گرافهایی

$$\begin{aligned} u_i = \min_{j \neq i} & \left\{ \int_0^{t_{0ij}} (t + u_j) p_{ij}(t) \right. \\ & \left. + \int_{t_{0ij}}^{\infty} (t + v_j) dt p_{ij}(t) dt \right\} i = 1, 2, \dots, N-1 \end{aligned} \quad (1)$$

$$\begin{aligned} v_i = \min_{j \neq i} & \left\{ \int_0^{t_{0ij}} (t + u_j) q_{ij}(t) dt \right. \\ & \left. + \int_{t_{0ij}}^{\infty} (t + v_j) q_{ij}(t) dt \right\} i = 1, 2, \dots, N-1 \end{aligned} \quad (2)$$

$$u_N, v_N = 0$$

چنانچه فرض شود:

$$\begin{aligned} I_{ij} &= \int_0^{t_{0ij}} q_{ij}(t) dt \quad , \quad a_{ij} = \int_0^{t_{0ij}} p_{ij}(t) dt \\ t_{ij} &= \int_0^{\infty} t q_{ij}(t) dt \quad , \quad t_{ij} = \int_0^{\infty} t p_{ij}(t) dt \end{aligned}$$

خواهیم داشت:

$$u_i = \min_{j \neq i} \{ t_{ij} + a_{ij} u_j + (1 - a_{ij}) v_j \} \quad (3)$$

$$v_i = \min_{j \neq i} \{ t_{ij} + I_{ij} u_j + (1 - I_{ij}) v_j \} \quad (4)$$

$$, i = 1, 2, \dots, N-1$$

در رابطه های (۳) و (۴) a_{ij} برابر است با احتمال اینکه یال e_{ij} بدون ازدحام باشد بشرط آنکه یال طی شده توسط متحرک به گره i بدون ازدحام باشد و I_{ij} برابر است با احتمال اینکه یال e_{ij} بدون ازدحام باشد بشرطی که یال طی شده توسط متحرک به گره i دارد. نحوه هنگامی که یال طی شده تا گره i در حالت ازدحام بوده و یک مسیر به در حالتی که یال طی شده بدون ازدحام بوده است. برای اطلاعات بیشتر می توانید به [۱۶] و [۱۷] مراجعه کنید.

۲- اتوماتاهای یادگیر، اتوماتای یادگیر توزیع شده و بازی

بین اتوماتاهای یادگیر

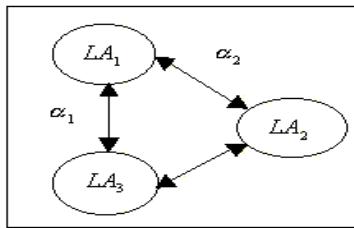
در این بخش به اختصار اتوماتاهای یادگیر، اتوماتای یادگیر توزیع شده و بازی بین اتوماتاهای یادگیر شرح داده میشود.

اتوماتاهای یادگیر: اتوماتای یادگیر یک مدل انتزاعی است که تعداد محدودی عمل را می تواند انجام دهد. هر عمل انتخاب شده توسط محیطی احتمالی ارزیابی شده و پاسخی به اتوماتای یادگیر داده می شود. اتوماتای یادگیر از این پاسخ استفاده نموده و عمل خود را برای مرحله بعد انتخاب می کند. شکل (۱) ارتباط بین اتوماتای یادگیر و محیط را نشان می دهد.

توابع توزیع هزینه یالها از قبل شناخته شده باشند مطرح و الگوریتمی جهت حل آن پیشنهاد نمود. در این مقاله برای اولین بار الگوریتمی برای حل مساله کوتاهترین مسیر گرافهای تصادفی در شرایطی که همبستگی مابین هزینه یالها وجود دارد و همچنین توزیعهای احتمالی وزن یالها از قبل شناخته شده نیست پیشنهاد میگردد. در الگوریتم پیشنهادی از بازی بین اتوماتاهای یادگیر برای پیدا کردن کوتاهترین مسیر بین یک گره و دیگر گره های گراف استفاده میشود. برای این منظور شبکه ای از اتوماتاهای یادگیر برای حل مساله همکاری می نمایند. در هر مرحله از الگوریتم تعدادی از اتوماتاهای یادگیر فعال شده و سپس هر یک از آنها یکی از اعمال خود را انتخاب می نمایند. اعمال انتخاب شده در محیط اجرا و با توجه به نتیجه اعمال به آنها پاداش و یا جریمه داده می شود. در ادامه مقاله، در بخش ۲ تعرف مساله، در بخش ۳ اتوماتاهای یادگیر، اتوماتای یادگیر توزیع شده و بازی بین اتوماتاهای یادگیر به اختصار معرفی میگردد. در بخش ۴ الگوریتم پیشنهادی و در بخش ۵ نتایج آزمایشها را به می شود. بخش ۶ پایانی مقاله نتیجه گیری می باشد.

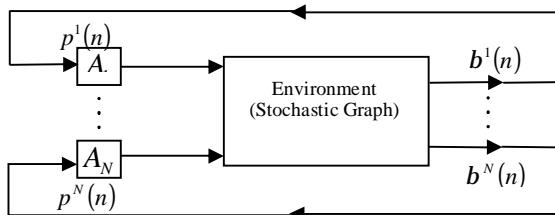
۲- تعریف مساله

در این مساله فرض می شود که یک شبکه با تعداد n گره و یک گره مقصد وجود دارد و یالها در دو حالت می توانند قرار داشته باشند؛ دارای ازدحام^۱ و بدون ازدحام^۲. هدف از این مساله یافتن استراتژی بهینه (یال بهینه) در هر گره جهت رسیدن به گره مقصد می باشد. نحوه همبستگی بین یالها توسطتابع احتمال شرطی بیان می شود. در صورتی که یالی که توسط یک متحرک طی شده است تا به گره i بررسد بدون ازدحام باشد تابع چگالی احتمال زمان سفر در یال e_{ij} توسط تابع $p_{ij}(t)$ نشان داده می شود و در صورتی که یالی که طی شده است تا به گره i بررسد در حالت ازدحام باشد تابع چگالی احتمال زمان سفر در یال e_{ij} توسط تابع $q_{ij}(t)$ بیان می شود. متوسط زمان سفر در یال e_{ij} در حالت بدون ازدحام برابر است با t_{ij} ، که به ترتیب متوسط t^{0ij} وجود دارد. در ازدحام برابر است با t_{ij} که به ترتیب متوسط t^{0ij} باشد. برای هر یال یک مقدار آستانه ازدحام t^{0ij} وجود دارد. در صورتی که وزن یال بیشتر از t^{0ij} باشد یال در حالت ازدحام خواهد بود و در غیر اینصورت یال در حالت بدون ازدحام می باشد. برای هر گره i چنانچه یالی که توسط یک متحرک طی شده است تا به گره i بررسد بدون ازدحام باشد هزینه سفر از گره i تا گره مقصد از رابطه (۱) و چنانچه یالی که طی شده است در حالت ازدحام باشد هزینه سفر از گره i تا گره مقصد از رابطه (۲) بدست می آید. با انجام ساده سازی این دو رابطه می توان رابطه های (۳) و (۴) را بدست آورد. اثبات این رابطه ها در [۱۶] آمده است.

شکل(۲): اتوماتای یادگیر توزیع شده (DLA) با ۳ اتوماتای یادگیر

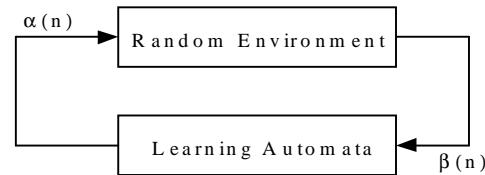
بازی بین اتوماتاهای یادگیر^۴: در بازی بین اتوماتاهای یادگیر که در این مقاله استفاده شده است شبکه ای از اتوماتاهای یادگیر برای حل مساله همکاری مینمایند. در این شبکه در هر مرحله تمامی اتوماتاهای یادگیر فعال شده و سپس هر یک از آنها یکی از اعمال خود را انتخاب مینماید. اعمال انتخاب شده در محیط اجرا و با توجه به نتیجه اعمال به آنها پاداش و یا جریمه داده میشود. یالهای ورودی هر گره در این شبکه به عنوان عملهای اتوماتای یادگیر متناظر با آن گره درنظر گرفته شده اند. در شکل (۳) ارتباط بین اتوماتاهای یادگیر و محیط که در مساله ما گراف تصادفی میباشد نشان داده است. برای اطلاعات بیشتر درباره بازیهای بین اتوماتاهای یادگیر میتوان به [21] مراجعه کرد.

شکل(۳): بازی بین اتوماتاهای یادگیر

۴- الگوریتم پیشنهادی

برای حل این مسئله هر گره شبکه به یک گروه ۴ اتوماتای یادگیر QLA^۵ که طبق شکل (۴) با محیط تصادفی در ارتباط میباشند یادگیر از ۴ اتوماتای یادگیر در هر گره فعال خواهد بود: ۲ اتوماتای یادگیر برای زمانیکه محیط در حالت ازدحام باشد و ۲ اتوماتای دیگر برای زمانی که که محیط در حالت بدون ازدحام باشد. یکی از ۲ اتوماتای فعال در هر زمان وظیفه یادگیری همبستگی را به عهده دارد که اتوماتای یادگیرنده نامیده میشوند و اتوماتای یادگیر فعال دیگر وظیفه یادگیری یال بهینه را به عهده دارد که اتوماتای یادگیرنده یال بهینه نامیده میشوند. در این شبکه هر اتوماتای یادگیر با ۲ اندیس مشخص میشود. اندیس اول مشخص کننده نوع اتوماتای یادگیر(یادگیر نده یال بهینه e) و یا یادگیرنده همبستگی (c)) و اندیس دوم مشخص کننده شرایط ترافیکی میباشد(cg) برای حالت ازدحام و ucg برای حالت بدون ازدحام). وظیفه هر یک از این ۴ اتوماتای یادگیر در هر گره i به شرح زیر میباشد.

شکل(۱): ارتباط بین اتوماتای یادگیر و محیط

محیط را میتوان توسط سه تابی $E \equiv \{a, b, c\}$ نشان داد که در آن a مجموعه ورودیها، b مجموعه خروجیها و c مجموعه احتمالهای جریمه میباشد. هر گاه β مجموعه دو عضوی باشد، محیط از نوع P میباشد. در چنین محیطی $\beta_1 = 1$ به عنوان جریمه و $\beta_2 = 0$ به عنوان پاداش در نظر گرفته میشود. اتوماتاهای یادگیر به دو گروه با ساختار ثابت و با ساختار متغیر تقسیم بندی میگردند. یک اتوماتای یادگیر با ساختار متغیر توسط ۴ تابی $\{a, b, p, T\}$ نشان داده میشود که در آن $\{a, b\}$ مجموعه عملهای اتوماتا، p بردار احتمال انتخاب هر یک از عملهای، T الگوریتم یادگیری میباشد. الگوریتم زیر یک نمونه از الگوریتمهای یادگیری خطی برای اتوماتای یادگیر با ساختار متغیر میباشد.

$$p_i(n+1) = p_i(n) + a[1 - p_i(n)] \quad \text{الف- پاسخ مطلوب}$$

$$p_j(n+1) = (1-a)p_j(n) \quad \forall j \quad j \neq i \quad \text{ب- پاسخ نامطلوب}$$

$$j \neq i \quad p_i(n+1) = (1-b)p_i(n) \quad \forall j$$

$$p_j(n+1) = \frac{b}{r-1} + (1-b)p_j(n)$$

در روابط فوق، پارامتر پاداش و a پارامتر پاداش و b پارامتر جریمه میباشد. برای مطالعه بیشتر درباره اتوماتاهای یادگیر میتوان به [18-22] مراجعه کرد.

اتوماتای یادگیر توزیع شده (DLA): اتوماتای یادگیر توزیع شده شبکهای از اتوماتای یادگیر است که برای حل یک مساله با یکدیگر همکاری مینمایند [9]. تعداد اقدامهای یک اتوماتا در DLA برابر تعداد اتوماتاهای متصل به این اتوماتای یادگیر میباشد. انتخاب یک اقدام توسط یک اتوماتا در شبکه، اتوماتای متناظر با این اقدام را فعال میسازد. بعنوان مثال در شکل (۲) هر اتوماتا دارای دو اقدام میباشد. انتخاب اقدام a_2 توسط LA_1 اتوماتای یادگیر LA_3 را فعال خواهد کرد. اتوماتای یادگیر فعال شده (LA_3) بنویسی خود یکی از اقدامهای خود را انتخاب میکند که در نتیجه آن یکی از اتوماتاهای متصل به آن اتوماتا که متناظر با اقدام انتخاب شده میباشد فعال میشود. در هر زمان فقط یک اتوماتا در شبکه فعال میباشد. برای اطلاعات بیشتر درباره DLA میتوان به مراجع [8] و [9] مراجعه کرد.

یادگیرنده همبستگی "ازدحام" (ucg) و "بدون ازدحام" (cg) می باشد؛
 یعنی $\alpha_{c,ucg} = \{cg, ucg\}$ و $\alpha_{e,cg} = \{cg, ucg\}$ و
 $p_{c,ucg}^i = (p_{(c,ucg)_{cg}}^i, p_{(c,ucg)_{ucg}}^i)$ و $p_{c,cg}^i = (p_{(c,cg)_{cg}}^i, p_{(c,cg)_{ucg}}^i)$
 برای هر یک از گرهها دو مقدار آستانه پویا در نظر گرفته می شود، t_{cg}^i
 و t_{ucg}^i که به ترتیب آستانه پویای گره i در حالت ازدحام و بدون
 ازدحام می باشد. مقدار هر دو آستانه در گره مقصود، صفر می باشد و در
 طول اجرای الگوریتم تغییری نمی کند. آستانه پویا برای گره i با
 استفاده از رابطه های (7) و (8) بروز رسانی می شود.

$$d_{cg}^i = w_{cg}(e_{ij}) + p_{(c,cg)_{cg}}^i t_{cg}^j + p_{(c,cg)_{ucg}}^i t_{ucg}^j \quad (5)$$

$$d_{ucg}^i = w_{ucg}(e_{ij}) + p_{(c,ucg)_{cg}}^i t_{cg}^j + p_{(c,ucg)_{ucg}}^i t_{ucg}^j \quad (6)$$

$$t_{cg}^i = \frac{d_{cg}^i + t_{cg}^i (k_{cg}^i - 1)}{k_{cg}^i} \quad (7)$$

$$t_{ucg}^i = \frac{d_{ucg}^i + t_{ucg}^i (k_{ucg}^i - 1)}{k_{ucg}^i} \quad (8)$$

که $1 - k_{ucg}^i - 1$ به ترتیب برابر است با تعداد دفعاتی که
 t_{ucg}^i تا حال بروز رسانی شده است. $w(e_{ij})$ نمونه گرفته شده
 از پال e_{ij} می باشد. در ابتدا بجز گره مقصود مقدار آستانه دیگر گرهها به
 ۱- مقدار دهی اولیه می شود.

مرحله ۲: تمامی QLA ها در شبکه بطور همزمان فعال شده و هر کدام
 با توجه به اینکه حالت گره متناظر با QLA در حالت ازدحام یا در
 حالت بدون ازدحام باشد اتومناتاهای مربوط به آن حالت فعال شده و
 یکی از عمل های ممکن خود را انتخاب می کند. به عبارتی در هر QLA
 دو اتومناتا فعال می شود. اتومناتای یادگیرنده همبستگی یکی از دو عمل
 ممکن cg و ucg را انتخاب می کند و اتومناتای یادگیرنده یال بهینه یک
 یال از الهای خروجی گره متناظر با QLA را انتخاب می کند.

مرحله ۳: برای هر یک از الهای انتخاب شده e_{ij} توسط اتومناتاهای
 یادگیر، نمونه $w(e_{ij})$ از وزن یال گرفته می شود. با توجه به مقدار نمونه
 گیری شده و مقادیر آستانه پویا در گره سمت دیگر یال e_{ij} ، نحوه بروز
 رسانی بردار احتمال دو اتومناتای فعال در QLA گره i بصورت زیر
 می باشد:

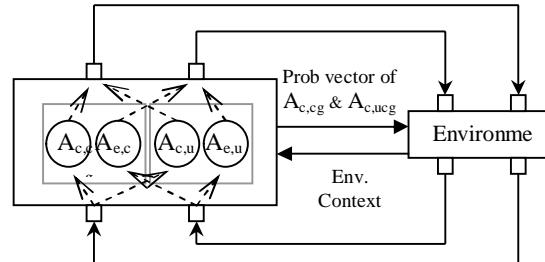
اتوماتای یادگیرنده همبستگی: اگر مقدار $w(e_{ij})$ از آستانه ازدحام
 (t^{0ij}) بیشتر باشد، یال در حالت ازدحام و در غیر این صورت در
 حالت بدون ازدحام می باشد. با توجه به حالت یال انتخاب شده (دارای
 ازدحام یا بدون ازدحام) به اتومناتای یادگیرنده همبستگی پاداش یا
 جریمه تعلق می گیرد، جنانجه عمل "ازدحام" توسط اتومناتای یادگیر
 انتخاب شده باشد و یال نیز در حالت "ازدحام" باشد (وزن یال بیش از
 آستانه ازدحام باشد) به عمل انتخاب شده پاداش و در غیر اینصورت

: $A_{c,cg}^i$ اتوماتای یادگیر برای یادگیری همبستگی بین یالها در شرایطی
 که محیط دارای ازدحام باشد.

: $A_{e,cg}^i$ اتوماتای یادگیر برای یادگیری انتخاب یال بهینه در شرایطی
 که محیط دارای ازدحام باشد.

: $A_{c,ucg}^i$ اتوماتای یادگیر برای یادگیری همبستگی بین یالها در
 شرایطی که محیط بدون ازدحام باشد.

: $A_{e,ucg}^i$ اتوماتای یادگیر برای یادگیری انتخاب یال بهینه در شرایطی
 که محیط بدون ازدحام باشد.

شکل (۴) یک QLA و نحوه رابطه آن با محیط

ورودی های QLA علاوه بر پاداش و جریمه هایی که توسط محیط
 به عملهای هر اتوماتای یادگیر داده می شود و ضعیت جاری
 محیط (ازدحام و یا بدون ازدحام) نیز می باشد که باعث فعال شدن
 اتومناتای یادگیر مربوط به هر حالت می شود. خروجی های QLA علاوه
 بر عملهای انتخاب شده توسط هر کدام از اتومناتاهای یادگیر، وضعیت
 (بردار احتمال) اتومناتای یادگیرنده همبستگی QLA نیز می باشد.
 مراحل الگوریتم به شرح زیر می باشد.

مراحل ۱: یک شبکه از QLA متناظر با گراف مسئله ایجاد می شود.
 تمام اتومناتاهای یادگیرنده یال بهینه از الگوریتم یادگیری L_{R-1} و تمام
 اتومناتاهای یادگیرنده همبستگی از الگوریتم یادگیری L_{R-P} استفاده
 می کنند. نخ یادگیری دو اتومناتای یادگیرنده یال بهینه یکسان در نظر
 گرفته می شود و همچنین ضرایب جریمه و پاداش در دو اتومناتای
 یادگیرنده همبستگی نیز یکسان می باشد. اقدامهای هر اتومناتای
 یادگیرنده یال بهینه، الهای خروجی از گره متناظر با QLA می باشد؛
 در گره i اقدامهای اتومناتای یادگیرنده یال بهینه در شرایط ازدحام
 $\left\{ a_{e,cg}^i, a_{(e,cg)_1}^i, a_{(e,cg)_2}^i, \dots, a_{(e,cg)_{r_i}}^i \right\}$ و اقدامهای اتومناتای
 یادگیرنده یال بهینه در شرایط بدون ازدحام
 $\left\{ a_{e,ucg}^i, a_{(e,ucg)_1}^i, a_{(e,ucg)_2}^i, \dots, a_{(e,ucg)_{r_i}}^i \right\}$ می باشد. بردارهای
 احتمال اتومناتاهای یادگیرنده یال بهینه برای شرایط ازدحام و عدم
 ازدحام به ترتیب $p_{e,cg}^i = (p_{(e,cg)_1}^i, p_{(e,cg)_2}^i, \dots, p_{(e,cg)_{r_i}}^i)$ و
 $p_{e,ucg}^i = (p_{(e,ucg)_1}^i, p_{(e,ucg)_2}^i, \dots, p_{(e,ucg)_{r_i}}^i)$ می باشند. مقدار اولیه
 هر کدام از اعضای این دو بردار برابر با $1/r_i$ می باشد که r_i تعداد
 الهای خروجی از گره i است. عملهای مجاز هر یک از ۲ اتومناتای

یک از این شبکه‌ها از یکتابع توزیع احتمال گستته با مقادیر مشتقاتفاده شده است. یالهای بهینه و مقدار هزینه لازم برای رفتن به گره مقصد در هر دو حالت برای هر گره توسط رابطه (۳) و (۴) مشخص می‌شود که با استفاده از روش تخمین پیکاره [17, 16, 16], براساس میانگین طول یالها محاسبه می‌شود. در این بخش برای بررسی عملکرد الگوریتم‌های پیشنهادی معیارهای زیر استفاده می‌شود.

تعداد نمونه‌هایی که توسط الگوریتم از یالهای گرفته شده است.

با پیشرفت الگوریتم نمونه گیری بر روی یالهایی متوجه می‌شود که جز

یال بهینه در هر گره می‌باشد و نمونه گیریها از یالهایی که جز یالهای

بهینه نیستند کاهش می‌یابد.

احتمال انتخاب یالهای بهینه که حاصل ضرب احتمالهای انتخاب یالهای

بهینه توسط اوتوماتاهای یادگیرنده یال بهینه در هر گره می‌باشد.

این احتمال با پیشرفت الگوریتم باقیتی به سمت یک میل کند.

نتایج حاصل از اجرای هر الگوریتم در یک جدول که نشان‌دهنده تعداد

کل تکراهای لازم جهت اجرای الگوریتم (AVI)، میانگین تعداد

اجراهای همگرا شده (PC)، میانگین تعداد کل نمونه‌های گرفته

شده (TS) و تعداد نمونه‌های گرفته شده از یالهای بهینه (SPS)

نشان داده می‌شود.

جریمه داده می‌شود. همچنین اگر اوتوماتای یادگیر عمل "بدون ازدحام" را انتخاب کرده باشد و یال نیز در حالت "بدون ازدحام" باشد، به عمل انتخاب شده پاداش و در غیر اینصورت جریمه داده می‌شود.

اتوماتای یادگیرنده یال بهینه: اگر مقدار استانه گره سمت دیگر یال انتخاب شده ۱- نباشد، با توجه به حالت گره یکی از مقادیر رابطه (۵) و (۶) محاسبه می‌شود. اگر گره در حالت بدون ازدحام باشد رابطه (۶) و در غیر این صورت رابطه (۱) محاسبه می‌شود. سپس این مقدار با مقدار آستانه مربوط به حالت جاری گره مقایسه می‌شود. یعنی اگر گره در حالت ازدحام باشد با t_{cg} و اگر گره در حالت بدون ازدحام باشد با t_{ucg} مقایسه می‌شود. چنانچه کمتر و یا برابر با آستانه پویا باشد و یا مقدار استانه گره جاری ۱- باشد به عمل انتخاب شده توسط اوتوماتای یادگیر پاداش و در غیر این صورت جریمه داده می‌شود. سپس مقدار آستانه بروز رسانی می‌شود. برای بروز کردن مقدار آستانه می‌توان از روش‌های مختلفی استفاده نمود که بعداً به آنها اشاره خواهد شد.

مرحله ۴: اگر شرط خاتمه الگوریتم برقرار باشد، اجرای الگوریتم متوقف می‌شود در غیر اینصورت کنترل به مرحله ۲ انتقال پیدا می‌کند.

شیوه کد الگوریتم پیشنهادی در شکل (۵) آمده است.

۵- نتایج شبیه‌سازی ها

برای شبیه‌سازی و مقایسه عملکرد میان الگوریتم‌های مختلف از ۲ شبکه که در [16] معرفی شده استفاده می‌شود. برای طول یالها در هر

```

Procedure GA- SSPCL
Input: Graph  $G=(V,E)$ ,
begin
    Create a network of QLA corresponding to the graph of the problem
    Let  $t_{state}^i$  be the dynamic threshold for node  $i$  in state  $state$  which can be congested or uncongested
    Let ActiveLA $_c^i$  be the active learning automata in node  $i$  responsible for congestion.
    Let ActiveLA $_e^i$  be the active learning automata in node  $i$  responsible for optimal edge.
repeat
    For every node  $i$  except for the destination node do in parallel
        If node  $i$  is congested then
            ActiveLA $_c^i = A_{c,cg}^i$  ;
            ActiveLA $_e^i = A_{e,cg}^i$  ;
        end if
        If node  $i$  is not congested then
            ActiveLA $_c^i = A_{c,ucg}^i$ 
            ActiveLA $_e^i = A_{e,ucg}^i$ 
        end if
        state  $\leftarrow$  ActiveLA $_c^i$  selects an action based on its probability vector.
        edge  $\leftarrow$  ActiveLA $_e^i$  selects an action based on its probability vector.
        If (the state of selected edge = congestion) then
            Reward the action selected by the ActiveLA $_c^i$  according to the LRP learning Algorithm;
        else
            penalize the action selected by the ActiveLA $_c^i$  according to the LRP learning Algorithm;
        end if
        If (state = congested)
            Compute d using equation 5
        end if
        If (state = uncongested)
            Compute d using equation 6
        end if
        If  $d \leq t_{state}^i$  then;
            Reward the action selected by ActiveLA $_e^i$  according to the LRI learning Algorithm;
        end if
        If (state = congested)
            Compute  $t_{state}^i$  using equation 7
        end if
    end for
end repeat

```

```

if (state = uncongested)
    Compute tstate using equation 8
end if
end for
until algorithm converges
end GA- SSPCL

```

شکل (۵) شبیه کد الگوریتم پیشنهادی برای حل مسئله SSPCL

83.1	121.0	86	42.4	0.200
Graph 2				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
12017.9	17790.2	100	2232.6	0.005
5495.4	8060.9	100	1015.9	0.010
1458.6	2150.1	100	277.0	0.030
740.8	1104.7	100	146.8	0.050
528.7	781.1	100	106.2	0.070
381.2	553.6	99	77.9	0.100
249.6	333.9	73	50.1	0.200

الگوریتم ۳: الگوریتم ۳ همان الگوریتم ۲ است که ضریب یادگیری برای دو اتوماتای یادگیرنده یال بهینه در گره i برابر با $a/dist[i]$ میباشد که $dist[i]$ حداقل تعداد یالهایی است که برای رسیدن به گره i از مبدأ بایستی طی شود. لازم به ذکر است که اتوماتاهای یادگیر مربوط به یادگیری همبستگی در تمام OLA دارای مقدار ضریب یادگیری ثابت می باشند زیرا همبستگی بین یالها به دور یا نزدیک بودن به مقصد ارتباطی ندارد. نتایج اجرای این الگوریتم که حاصل میانگین ۱۰۰ مرتبه اجرا بر روی گرافهای ۱ و ۲ می باشد در جدول (۳) نشان داده شده است.

جدول (۳) نتایج شبیه سازی در الگوریتم ۳

Graph 1				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
6455.1	10205.6	100	3407.9	0.005
2953.4	4631.5	100	1550.1	0.010
844.5	1314.9	100	444.7	0.030
435.9	668.9	100	229.2	0.050
309.7	474.3	99	164.1	0.070
204.3	310.3	99	109.4	0.100
90.8	134.4	90	50.5	0.200
Graph 2				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
19158.5	29060.3	100	3641.1	0.005
8293.3	12605.0	100	1584.6	0.010
2259.1	3451.2	100	439.8	0.030
1224.2	1861.9	100	240.9	0.050
847.7	1282.0	100	168.7	0.070
608.6	898.5	100	120.6	0.100
249.6	333.9	73	50.1	0.200

الگوریتم ۴: این الگوریتم مانند الگوریتم ۱ است با این تفاوت که در آن برای محاسبه مقدار استانه، از متوسط نمونه های یال e_{ij} که

الگوریتم ۱: ضریب یادگیری اتوماتها در تمام OLA ها ثابت در نظر گرفته می شود و در طول اجرای الگوریتم تغییر نمیکند. در هر مرحله مقادیر آستانه در هر OLA مطابق با رابطه (۵) و (۶) بروز میشود. نتایج اجرای این الگوریتم که حاصل میانگین ۱۰۰ مرتبه اجرا بر روی گرافهای ۱ و ۲ می باشد در جدول (۱) نشان داده شده است.

جدول (۱) نتایج شبیه سازی در الگوریتم ۱

Graph 1				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
1525.8	2456.1	100	824.5	0.005
748.2	1207.3	100	408.5	0.010
245.7	400.7	100	139.2	0.030
147.8	237.1	100	85.3	0.050
111.4	178.3	100	65.3	0.070
81.4	127.6	100	48.1	0.100
44.6	67.9	92	28.2	0.200
Graph 2				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
11126.0	13770.7	99	1730.2	0.005
4269.5	5498.3	95	695.9	0.010
967.9	1360.7	84	178.8	0.030
600.7	833.3	85	112.8	0.050
536.8	723.4	82	98.9	0.070
340.0	467.8	73	67.3	0.100
191.8	253.6	48	39.3	0.200

الگوریتم ۲: الگوریتم ۲ همان الگوریتم ۱ است که در آن مقدار t_y^i زمانی بروز میشود که اتوماتای یادگیرنده یال بهینه OLA^i پاداش دریافت کرده باشد. نتایج اجرای این الگوریتم که حاصل میانگین ۱۰۰ مرتبه اجرا بر روی گرافهای ۱ و ۲ می باشد در جدول (۲) نشان داده شده است.

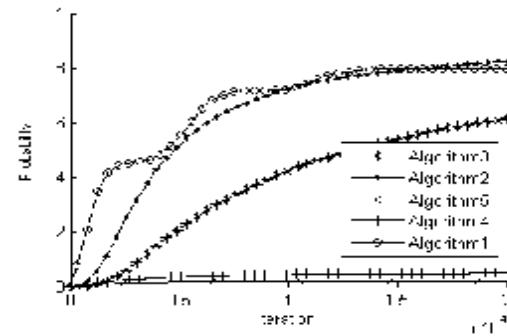
جدول (۲) نتایج شبیه سازی در الگوریتم ۲

Graph 1				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
5623.3	8768.7	100	2929.2	0.005
2624.3	4003.9	100	1340.7	0.010
797.4	1204.7	100	407.0	0.030
425.9	636.5	100	217.9	0.050
285.7	423.7	99	147.2	0.070
176.6	261.9	98	93.3	0.100

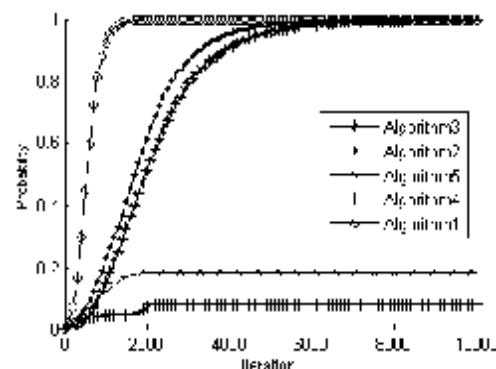
256.9	403.4	84	75.0	0.100
133.2	196.0	46	41.0	0.200

با توجه به نتایج آزمایش‌های انجام شده می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش پارامتر یادگیری اتوماتای یادگیری یال بهینه تعداد تکرارهای لازم جهت اجرای الگوریتم کاهش می‌یابد ولی در مقابل درصد اجراهای همگرا شده به جواب بهینه نیز کاهش می‌یابد. همچنین با توجه به نتایج ارائه شده در ستونهای TS و SPS مشاهده می‌شود که تعداد نمونه گیری‌ها از بالهای جواب بهینه بیشتر از دیگر یال‌ها در گراف می‌باشد.

همانطور که در نمودار (۱) و (۲) مشخص است الگوریتم ۱ از دیگر الگوریتم‌های ارایه شده دارای نرخ همگرایی بالاتری می‌باشد. البته لازم به ذکر است که داشتن سرعت همگرایی بالا به معنی دقیق بالاتر نیست، همانطور که در جداول فوق نشان داده شده است الگوریتم‌های ۲ و ۳ نسبت به دیگر الگوریتم‌ها از دقیق بالاتری برخوردار هستند ولی دارای سرعت همگرایی پایین‌تری می‌باشند.

نمودار (۱) همگرایی الگوریتم‌های مختلف در گراف ۲

نمودار (۲) همگرایی الگوریتم‌های مختلف در گراف ۱

۶- نتیجه گیری

در این مقاله برای اولین بار الگوریتمی برای حل مساله کوتاهترین مسیر گرافهای تصادفی در شرایطی که همبستگی مابین هزینه بالهای وجود دارد و همچنین توزیعهای احتمالی وزن بالهای از قبل شناخته شده نیست پیشنهاد گردید برای این منظور شبکه‌ای از اتوماتاهای

تا بحال گرفته شده است به جای نمونه گرفته شده فعلی استفاده می‌شود. نتایج در جدول (۴) آمده است.

جدول (۴) نتایج شبیه سازی در الگوریتم ۴

Graph 1				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
7467.2	11082.7	99	3700.2	0.005
5911.2	8510.2	99	2842.7	0.010
4435.2	6161.6	98	2059.6	0.030
890.3	1257.9	98	425.9	0.050
935.2	1300.5	100	439.2	0.070
891.3	1205.9	96	407.1	0.100
2617.9	3449.3	78	1156.4	0.200
Graph 2				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
38711.9	53464.7	100	6692.0	0.005
12146.5	16965.1	100	2129.1	0.010
4884.9	6653.7	100	840.4	0.030
4884.4	6498.3	100	820.6	0.050
1336.4	1836.5	99	238.5	0.070
1080.7	1445.9	93	188.9	0.100
368.5	487.3	68	68.8	0.200

الگوریتم ۵: این الگوریتم همانند الگوریتم ۲ می‌باشد با این تفاوت اگر هر دو اتوماتای یادگیرنده یال بهینه یک گره همگرا شوند، ان گره غیر فعال می‌گردد که این باعث کاهش تعداد نمونه گیری‌های لازم جهت اجرای الگوریتم می‌شود. نتایج اجرای این الگوریتم در جدول (۵) نشان داده شده است. منظور از همگرا شدن یک اتوماتای یادگیر، رسیدن احتمال انتخاب یکی از اعمالش از یک مقدار از پیش تعیین شده بیشتر گردد. این مقدار برای آزمایش‌های که نتایج آنها در جدول ۵ آمده ۰.۸۵ در نظر گرفته شده است.

جدول (۵) نتایج شبیه سازی در الگوریتم ۵

Graph 1				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
4085.3	6959.8	100	2942.5	0.005
1980.0	3359.5	100	1421.4	0.010
544.9	917.2	100	411.0	0.030
293.6	491.8	100	219.5	0.050
190.2	319.3	99	145.7	0.070
122.5	199.6	94	92.5	0.100
55.8	86.0	73	41.9	0.200
Graph 2				
SPS	TS	PC	AVI	$a_{p,y}$
8544.2	13865.2	100	2245.3	0.005
3978.7	6396.6	100	1030.5	0.010
1092.6	1741.1	100	280.3	0.030
579.6	925.9	100	156.2	0.050
398.2	630.6	95	106.6	0.070

- [13] Burton, D., *On the Inverse Shortest Path Problem*, Ph.D., Faculties University of Notre-Dame De La Paix De Namur. 1993.
- [14] Burton, D., "On the Use of an Inverse Shortest Paths Problem for Recovering Linearly Correlated Cost," *Mathematical Programming*, vol. 63, pp. 1-22, 1994.
- [15] Waller, S. T., Ziliaskopoulos, A. K., "On the Online Shortest Path Problem with Limited Arc Cost Dependencies," *Networks*, vol. 40, pp. 216-227, 2002.
- [16] Fan, Y., *Optimal Routing Through Stochastic Networks*, Ph.D., SOUTHERN CALIFORNIA. 2003.
- [17] Fan, Y., Kalaba, R., Moore, J., "Shortest Paths in Stochastic Networks with Correlated Link Costs," *Computers and Mathematics with Applications*, vol. 49, pp. 1549-1564, 2005.
- [18] Lakshminarahan, S., *Learning Algorithms: Theory and Applications*. New York: Springer-Verlag, 1981.
- [19] Meybodi, M. R., Lakshminarahan, S., "On a Class of Learning Algorithms which have Symmetric Behavior under Success and Fail," in *Lecture Notes in Statistics*: Springer-Verlag, 1984, pp. 145-155.
- [20] Mars, P., Chen, J. R., Nambir, R., *Learning Algorithms: Theory and Applications in Signal Processing, Control, and Communication*: CRC Press Inc., 1996.
- [21] Narendra, S., Thathachar, K. S., *Thathachar, Learning Automata: An Introduction*. New York: Prentice-Hall, 1989.
- [22] Baba, N., "New Topics in Learning Automata Theory and Applications," in *Lecture Notes in Control and Information Sciences*. vol. 71 Berlin: Springer-Verlag, 1985.

زیرنویس‌ها

- ¹ Burton
- ² Waller
- ³ Ziliaskopoulos
- ⁴ Fan
- ⁵ Stochastic Shortest Path Problem with Correlated Link Cost
- ⁶ Dynamic Single-Source Shortest Path (DSSSP)
- ⁷ Frank
- ⁸ Burton
- ⁹ Waller
- ¹⁰ Ziliaskopoulos
- ¹¹ Fan
- ¹² Congested
- ¹³ Un-Congested
- ¹⁴ Game of Learning Automata
- ¹⁵ Quadra Learning Automata

یادگیر که متناظر با گراف مساله می‌باشد برای حل مساله همکاری مینمایند. الگوریتم پیشنهادی سعی می‌کند با حداقل تعداد نمونه گیری از بالهای گراف تصادفی در شرایطی که که توزیعهای احتمالی وزن یالها از قبل شناخته شده مسیر بهینه را در هر گره جهت ادامه سفر با توجه به وضعیت یال پیموده شده تا گره جاری را در هر دو حالت دارای ازدحام و بدون ازدحام مشخص کند. نتایج آزمایشها کارایی الگوریتم پیشنهادی را نشان داد.

مراجع

- [1] Mcquillan, J., Richer, I., Rosen, E., "The New Routing Algorithm for the ARPANET," *IEEE Transaction and Communication*, vol. COM-28, pp. 711-719, 1980.
- [2] Spira, P., Pan, A., "On Finding and Updating Spanning Trees and Shortest Paths," *SIAM Journal Computation*, vol. 4, pp. 375-380, 1975.
- [3] Ramalingam, G., Reps, T., "On the Computational Complexity of Dynamic Graph Problems," *Theoretical Computer Science*, vol. 158, pp. 233-277, 1996.
- [4] Frigioni, D., Marchetti-Spaccamela, A., Nanni, U., "Fully Dynamic Output Bounded Single Source Shortest Path Problem," in *Symposium on Discrete Algorithms*, 1996.
- [5] Frank, H., "Shortest Paths in Probabilistic Graphs," *Operations Research*, vol. 17, pp. 583-599, 1969.
- [6] Meybodi, M. R., Beigy, H., "Solving Stochastic Shortest Path Problem Using Distributed Learning Automat," in *Proceedings of CSICC*, Isfahan, Iran, 2001, pp. 70-86.
- [7] [۷] محمد رضا ملاخلیلی میدی و محمدرضا میدی "یک روش جدید مبتنی بر اتوماتای یادگیر توزیع شده برای حل مساله کوتاهترین مسیر تصادفی" گزارش فنی، آزمایشگاه سیستم‌های نرم‌افزاری دانشکده مهندسی کامپیوتر دانشگاه صنعتی امیرکبیر، مهر ماه ۱۳۸۲
- [8] Beigy, H., Meybodi, M. R., "Utilizing Distributed Learning Automata to Solve Stochastic Shortest Path Problem" *International Journal of Uncertainty, Fuzziness and Knowledge-based Systems*, vol. 14, pp. 591-615, 2006.
- [9] Beigy, H., Meybodi, M. R., "A New Distributed Learning Automata for Solving Stochastic Shortest Path Problem," in *International Joint Conference on Information Science*, Durham, USA, 2002, pp. 339-343.
- [10] Misra, S., Oommen, B. J., "Dynamic Algorithms for the Shortest Path Routing Problem: Learning Automata-based Solutions," *IEEE Transactions on Systems, Man and Cybernetics*, vol. SMC-35, pp. 1179-1192, 2005.
- [11] Misra, S., Oommen, B. J., "An Efficient Dynamic Algorithm for Maintaining All-Pairs Shortest Paths in Stochastic Networks," *IEEE Transactions on Computers*, vol. 55, 2006.
- [۱۲] [۱۲] اصغر قربانی و محمد رضا میدی، "حل مساله کوتاهترین مسیر بین یک گره و دیگر گره‌ها در گرافهای تصادفی با استفاده از بازی بین اتوماتاهای یادگیر" گزارش فنی، آزمایشگاه سیستم‌های نرم‌افزاری دانشکده مهندسی کامپیوتر دانشگاه صنعتی امیرکبیر، مرداد ماه ۱۳۸۶